

Keywords: Lviv Branch of the Library of the Ukrainian SSR Academy of Sciences, First editions, Exhibition, Catalogue, Bibliographic Index, Julian Pszyboś, Oleksandr Semkovych, Antin Gensiorski, Vera Turian, Yakiv Zaikin.

ИСТОКИ ИЗДАТЕЛЬСКОЙ ДЕЯТЕЛЬНОСТИ ЛЬВОВСКОЙ ФИЛИИ БИБЛИОТЕКИ АН УССР (1940–1941)

Марта Пономаренко

Проанализировано структуру и методiku подачи материала первых пропагандистских изданий библиотеки — каталогов выставок, библиографических указателей и списков, по возможности освещена история их написания и сдачи в печать. Наведены фамилии лиц, причастных к редакционно-издательской подготовки первых публикаций учреждения, а также отклики на них на страницах тогдашней печати.

Ключевые слова: Львовская филия Библиотеки АН УССР, первые издания, выставка, каталог, библиографический указатель, Ю. Пишибось, А. Семкович, А. Генсьорский, В. Турьян, Я. Зайкин.

УДК 027.2(477.83-25)“1939/1945”(091)

БІБЛІОТЕКА ПУБЛІЧНА РУСЬКОГО НАРОДНОГО ІНСТИТУТУ “НАРОДНИЙ ДІМ” ТА ЇЇ ВТРАТИ В РОКИ ДРУГОЇ СВІТОВОЇ ВІЙНИ

Роман Дзюбан

*молодий науковий співробітник науково-дослідного відділу
історичних колекцій ЛННБУ ім. В. Стефаника*

Розглядаються втрати бібліотеки “Народного Дому” у Львові навесні 1944 р. в часі німецької окупації. В основі статті — витяги зі звітів працівників III відділу Staatsbibliothek Lemberg Володимира Дорошенка, Антона Генсьорського, Марії Деркач, які зберігаються в Державному архіві Львівської області та відділі рукописів ЛННБУ. Незначну частину збірок бібліотеки “Народного Дому” описала Галина Сварник у виданні “Архівні та рукописні збірки Наукового товариства

© Дзюбан Р., 2009

імені Шевченка в Національній бібліотеці у Варшаві. Каталог-інформатор” (Варшава ; Львів ; Нью-Йорк, 2005. — 352 с.), який дає уявлення про певні групи вивезених навесні 1944 р. матеріалів.

Ключові слова: III відділ *Staatsbibliothek Lemberg*, бібліотека “Народного Дому” у Львові, матеріали, колекції, скриня.

Створення “Народного Дому” у Львові, який мав стати культурним центром для цілої Галицької України, було втіленням ідеї Головної Руської Ради (1848) — першої політичної організації, яка задекларувала єдність українського народу. Серед установ, які б забезпечували просвітницьку діяльність “Народного Дому”, значилася бібліотека з читальнею [5, с. 114]. До кінця 1920-х років бібліотека (вул. Куркова, 14) нагромадила значні фонди. Іван Калинович писав: “це одна з найстарших українських бібліотек, що повстала зі жертв цілого українського народу. Найціннішою частиною бібліотеки є відділ церковно-славянських стародруків і рукописів XV–XIX вв.” [4, с. 127]. Як видно з доповідної записки Антона Генсьорського (тодішнього керівника бібліотеки “Народного Дому”) до Правління “Народного Дому” (1927), яку проаналізувала Ольга Колосовська, на кінець 1920-х рр. бібліотека втримувалась на четвертому місці після бібліотек Національного Закладу ім. Оссолінських, бібліотеки університету та бібліотеки Наукового товариства ім. Шевченка. Загальна кількість фонду бібліотеки “Народного Дому” на кінець 1934 р. становила 54691 видання у 105879 томах. Було 405 слов’янських та 95 латинських стародруків (колекція Антона Петрушевича). Зараз стародруків з бібліотеки “Народного Дому, засвідчених провенієнціями про приналежність до збірки, і які зберігаються у ЛННБУ ім. В. Стефаника (ввійшли на загальних підставах на поч. 1940-х рр.) нараховується 630 од. зб. [6, с. 127]. Загальна кількість рукописів бібліотеки “Народного Дому” разом з колекцією А. Петрушевича становила 1077 одиниць [5, с. 131]. Серед них було понад 200 кирилических рукописних книг [7, с. 30].

У вересні 1939 р. фонди бібліотеки “Народного Дому”, як і більшості львівських бібліотек, було включено до новоствореної бібліотеки АН УРСР і розділено за профілем її відділів [5, с. 132].

Колишня бібліотека “Народного Дому” під час нацистської окупації Львова разом з колишньою бібліотекою НТШ входила

до III відділу Staatsbibliothek Lemberg (SL). Очолював її тоді книгознавець та бібліотекознавець Антін Генсьорський. Загальне керівництво III відділу здійснював відомий бібліограф, літературознавець та громадський діяч Володимир Дорошенко, одночасно керуючи колишньою бібліотекою НТШ. У 1943 р. заступником директора III відділу SL був А. Генсьорський [3]. Проживав він тоді недалеко від місця праці, а саме за адресою: Franciskanerstrasse 2, помешкання 7 (тепер вул. Короленка) [9, арк. 213 зв.].

У вересні 1943 р. за браком місця в колишній Бібліотеці НТШ з вул. Distriktstrasse, 24 (тепер вул. Дорошенка) на вул. Ungarnstrasse, 14 (тепер вул. Лисенка) було перевезено частину архіву: депозити ч. 1-382 і некаталогізовані рукописи ч. 875, 896, 1221, 1227, 1276, 1453, 1460, де їх було впорядковано за сигнатурами; частину дрібних друків і некаталогізовані архіви УНДО і НТШ. При перевезенні і впорядкуванні брали участь працівники бібліотек НТШ і “Народного Дому” [1, арк. 97, 98, 101].

4 грудня 1943 р. В. Дорошенко звернувся до керівника Державної Бібліотеки, колишнього випускника Петербурзького університету др. Олександра Гімпеля (який 15 жовтня 1943 р. змінив попереднього керівника SL Ульріха Йогансена) з листом, в якому писав: “Згідно розрахунків наша бібліотека [тобто III відділ SL — *Р. Дз.*] потребує 80 скринь для рукописів, стародруків і раритетів. Беручи до уваги розміри деяких старих видань, ми потребуємо щонайменше скрині такої величини — 60x60x100.” [2, арк. 3]. О. Гімпель 19 лютого 1944 р. доповідав керівництву СС щодо протиповітряного забезпечення: “[...] Треба негайно пакування починати. Слід домагатися пересилати книги в закритих скринях з назвою бібліотеки і відповідним номером. Внутрішні списки для кожної скрині виготовлені у 2 екземплярах, з яких один вкладений у скриню. Через брак часу книги слід принаймні сумарно і загальну кількість розрахувати, через певною мірою брак скринь, треба книги в папір загорнути і пов’язати [...]” [3, арк. 2].

Після евакуації у березні 1944 р. В. Дорошенка, Генсьорський став директором (квітень 1944 р.) III відділу SL і одночасно залишився керівником бібліотеки “Народного Дому” в складі III відділу SL [3, арк. 15].

У звіті від 10 квітня 1946 р. завідувач відділу рукописів НТШ Марія Деркач зазначила, що німцями в 1944 р. з бібліотеки АН УРСР з будинку на вул. Чернецького, 24 (тобто колишньої бібліотеки НТШ) вивезено **14 скринь** (хоча там не зазначено, що їх спершу було перевезено на теперішню вул. Лисенка, 14). Серед них: сім скринь Архіву Українських січових стрільців, шість скринь архіву Української Галицької Армії, одна скриня листування Донцова [8, арк. 120]. За звітом М. Деркач від 21 квітня 1944 р. про роботу відділу за березень 1944, спочатку було підготовлено до висилки у Краків **13 скринь** з архівами: УСС скрині 12-18; УГА скр. 19, 20, 21, 22; архів Дмитра Донцова (архів Бачинських) скр. 23-24 [3, арк. 18]. (Див. також: Звіт зав. відділу № 3 Міської бібліотеки В. Дорошенка від 4 березня 1944 р. про роботу і пакування найважливіших цінних матеріалів у **три скрині**) [3, арк. 23-27 зв.].

Зі “Звіту з праці працівників “Народного Дому” 1.ІІ-23.ІІ.1944.”: “Пристаплено в біб[ліоте]ці “Н[ародного] Д[ому]” до підбору матеріалу з метою заховання його перед можливим воєнним знищенням. Частина запаковано у 2 наявні скринки, решту (приблизно на 3 скринки) списано та приготовано до дальшої упаковки”. Звіт підписаний А. Генсьорським 29 лютого 1944 р. [3, арк. 28]. У “Звіті з праці бібліотеки “Народний Дім” 1. ІІІ-31.ІІІ 1944”, який підписав А. Генсьорський 31 березня 1944 р., читаємо: “[...] змагаючи до збереження збірок бібліотеки “Народного Дому” перед можливим воєнним знищенням, виділено цінніші архіви, стародруки та рукописи. Частина запаковано до дальших 8 пачок, які, разом з раніш приготованими 3-ма пачками, вислано до Кракова. Решту в числі 4071 стародруків, рукописів та архивальних фасцикулів перенесено для збереження до власного схоронища. [...]” [3, арк. 21]. Зі звіту А. Генсьорського від 10 квітня 1946 р., з Бібліотеки АН УРСР з будинку на вул. Лисенка (Куркова), 14, тобто з колишньої бібліотеки “Народного Дому”, німці у 1944 р. вивезли **11 пачок**, тобто скринь невеликого розміру, серед них архівних матеріалів (депозити і **архів українських соймових послів**) сім скринь. Решта чотири скрині (суто матеріали Бібліотеки “Народного Дому”) були заповнені книжками загальною кількістю **191 шт.** (в основному дублетів), а серед цих книжок було **52 стародруки (в основному латинські)** [8, арк. 121].

Як повідомляє Звіт **завідувача III відділу** А. Генсьорського від 25 квітня 1944 р. про роботу відділу за березень 1944, “з метою запобігання військовому впливу” з III відділу до Кракова було відправлено **25 скринь** [3, арк. 15]. “Sprawozdanie Alexandra Himpla dla Głównego Zarządu Bibliotek z zabezpieczenia zbiorów specjalnych Biblioteki Państwowej we Lwowie” повідомляє, що ці скрині прийняла для перевезення близько 20 березня транспортна фірма Henry Roesе у Львові. Проте представники фірми пояснили, що вони неспроможні цей транспорт забезпечити, оскільки в них нема приміщення для вантажів [слід розуміти у Кракові — *Р. Дз.*]. Однак 25 березня несподівано заїхали вони за скринями і на початку квітня до Кракова прибули перші 12 скринь, а решту 13 привезли лише 13 квітня [12, с. 198]. Це відбувалося перед самою ліквідацією системи SL 31 березня 1944 р. [12, с. 485].

Для зберігання культурних цінностей у маєтку Адельсдорф графині фон Пфайль в Аделіні (тепер Загородно) коло Золотої Гори (Гольдберг — Злоторія в Нижній Сілезії) призначено старий шпихлір з XVI ст. з дуже товстими мурами. “Edwarda Kuntzego opis okupacyjnych dziejów Biblioteki Jagiellońskiej. (Zakopane, lato 1945 r.)” повідомляє, що придатність приміщення підтвердив Густав Абб (з червня 1943 р. — комісар для забезпечення бібліотек та опіки над книжками на східному операційному відтинку (Der Komissar für die Sicherung der Bibliotheken und die Betreuung des Buchgutes im östlichen Operationsgebiet)), відвідавши восени 1944 р. цей склад і повідомивши Кунце (від 1926 р. — директор Ягайлонської бібліотеки в Кракові), що всі книжки дійшли туди в дуже доброму стані і цілком безпечно зберігаються [12, с. 297-298].

Збірки львівських бібліотек (в **загальній кількості 181 скриня**) вроцлавська фірма Knauer вивезла до Аделіна в середині липня 1944 р. першим евакуаційним транспортом [13, с. 202]. Також відомо, що в листопаді 1945 р. ці скрині було забрано до Бібліотеки Народової у Варшаві. Детальніше про це див. в каталозі-інформаторі Г. Сварник [11, с. 21-23].

Скрині Бібліотеки Львівського університету, тобто **I відділу**, було позначено **L I, II відділу** — Оссолінеум разом з Бібліотекою Баворовських — **L II, III відділу** — Бібліотека НТШ і Бібліотека Публічна Руського Народного Інституту “Народний Дім” — **L III.**

У Варшаві документи зі скринь були розібрані, згрубша впорядковані та сформовані польськими бібліотекарями в архівні фонди. Матеріали III відділу заново було розсортовано в Національній бібліотеці на 10 частин (умовно назвемо їх скринями), які згодом майже 40 років припадали пилюкою на горищі одного з приміщень Національної бібліотеки у Варшаві. На початку 1980-х рр. під час ремонту палацу Красінських злодій виніс кілька пачок книжок і матеріалів і, очевидно, невміючи читати кирилицею, викинув їх до смітника в парку. Документи потрапили до рук українського історика Євгена Місила. Через його настирливі запити польські бібліотечні працівники змушені були взятися до їхнього впорядкування. Через брак відповідних фахівців зі знанням української мови й історії фондоутворювачів опрацювання збірок розтяглося на довгі роки [11, с. 21-23]. Опрацюванням цих матеріалів зайнялась Галина Сварник. Оскільки матеріали бібліотек НТШ й “Народного Дому” було перемішано ще польськими бібліотекарями, то й описані вони разом з архівними й рукописними збірками НТШ у виданому в 2005 р. каталозі-інформаторі.

За згаданими вище звітами А. Генсьорського (березень-квітень 1944 р.) та каталогом-інформатором Г. Сварник можна виділити матеріали, які колись належали бібліотеці “Народного Дому”. Кількість їх невелика.

Так у скрині **14. II. 5 (2). УНДО. Матеріали про діяльність (1928–1936)** у III розділі “Народний Дім” знаходяться:

1. К. Левицький. “Справа фундації Народного інституту “Народний Дім” у Львові” (Львів, 21.XII.1927).

2. “Матеріали до господарки майном “Народного Дому”. З розправи за образу честі: Черкавський проти Лісковацького 12 грудня 1927”.

3. “Господарка Черкавського в “Народному Домі” у Львові” (б. д., без кінця) [11, с. 48].

У цій же скрині **14. II. 5 (3). УНДО. Матеріали про діяльність. Преса (1928–1936)** в VI розділі Преса є:

Витинка з “Русского голоса”, 24.XI.1935 про вибори керівної ради Руського народного інституту “Народний Дім” [11, с. 49]. Невідомо, чи знаходилась вона первісно разом з іншими витинками у цій скрині, чи потрапила туди при післявоєнному розсортуванні.

Матеріали скрині **15.II. 8(8). УНДО. Співробітництво УНДО з політичними партіями, культурно-освітніми та господарськими установами й організаціями (1926–1937)** знаходяться у IV розділі Провідні члени українських організацій “Народний Дім”, “Сільський господар”, “Народна торгівля” та ін. [11, с. 57].

У скрині **18. VI. 4. НОУ (Народна організація українців) м. Львова Реферати у справі “Народного Дому” у Львові (1926–1935)** знаходяться:

Реферат “Gospodarka Czerkawskiego Leona w “Narodnym Domu” we Lwowie” — к. 1.

Справа фундації Національного інституту “Народний Дім” у Львові — к. 25.

Матеріали до господарки майном “Народного Дому” (Д-р Кость Левицький. З розправи за образу чести: Черкавський проти Лісковацького (12.XII.1927 – 21.XII.1927) — к. 33 [11, с. 70].

Слід додати, що частина цих матеріалів потрапила до 14-ї скрині:

1. “Славянській альманахъ”. (Вена, 1879.);

2. “Вѣстник. Повременное письмо посвящено политическому и нравственному образованию Русинѣвъ Австрійскои державы”. (Вѣдень. Рочникъ 1853.);

3. “Новый проломъ”. (Львов, 1887.) — 31 января. — Ч. 409; 30 декабря. — Ч. 503.

4. “Бѣсъда. Лит. приложение къ “Страхопуду”. (Львѣв, 1889.) — 1 января – 15 декабря. — № 1-24 [11, с. 170-171].

Наявність у цій скрині інших москвофільських видань наводить на думку про їхнє походження з бібліотеки “Народного Дому”, хоча бібліотечні штампелі на них відсутні.

У скрині **23. XXII. 1. Книжки і брошури (1829–1927)** серед позицій, сигнованих штампом бібліотеки Наукового товариства ім. Шевченка у Львові, знаходимо й позиції з бібліотеки “Народного Дому”:

1. Справа въ сель Клекотинѣ / Издана *Рудольфомъ Мохомъ*. — Львовъ: Печатано въ ц. к. Типографіи, 1849. — 144 с. (Печатка: “Библиотека Института “Русскій Народный Домъ” во Львовѣ”).

2. Исторія древняго Галичско-Русскаго княжества / Сочиненіе *Дениса Зубрицкаго*. — Часть первая. Съ приложеніемъ родословной картины. Львовъ: Типомъ Ставропигіанскимъ, 1852. —

314 с. (Печатка: “Библиотека “Русского Народного Дома” во Львовѣ. Дубл. 841”).

3. Русины и Галиційская Дума 1861 г. — Москва, 4 декабря 1864 года. (Изъ газеты “День” № 48). Въ Типографіи Бахметева. — 27 с. (Напис чорнилом: “Михаиль Куземскій. Холм. Еппъ”. Печатка: “Библиотека Института “Русскій Народный Домъ” во Львовѣ”. Штамп: “Музей А. С. Петрушевича. Дубл. 1167”).

4. Добромиль. Монастырь Чина св. Василя Великого и нѣсколько словъ объ отношеніяхъ города написаль Венедиктъ М. Площанскій. — Львовѣ: Въ Типографіи Ставропигійского института подъ зарядомъ Стефана Гучковского. 1867. — 48 с. (Напис чорнилом: “Вбл Гдну Николаю ѳ. Лисъкевичу. — В. М. Площ[анскій]”. Печатка: “Библиотека “Русского Народного Дома” во Львовѣ. Дубл. 2146”).

5. Знадоби до словаря южноруского / Написав *Иван Верхратскій*. — У Львові: З печатні Товариства имени Шевченка під зарядомъ Фр. Сарницкого, 1877. — 88 с. (Напис чорнилом: “Высокоблагородному Господину Дру А. Яновскому совѣтнику школьному И. Верхратскій”. Печатка: “Библиотека Института “Русскій Народный Домъ”. Наклейка: “Дубл. 497”).

6. Церкви русскія въ Галиціи и на Буковинѣ въ сравненіи съ храмами и зданіями у инныхъ, преимущественно у древнихъ народовъ / Составиль *теодоръ Иванъ Бълоусъ*. Съ 85 изображеніями. — Коломыя: Черенками и иждивеніемъ М. Бълоуса, 1877. — 184 с. (Штамп: “Библиотека “Русского Народного Дома”. Дубл. 1047”).

7. Галицкая Русь въ европейской политичѣ. — Изданіе редакци “Нового пролома”. — Львовѣ. Изъ Типографіи Ставропигійского института подъ управленіемъ О. М. Тарнавского, 1886. — 144 с. (Штамп: Библиотека “Русского Народного Дома”. Дубл. 1165”).

8. М. Глушкевичъ. Символы и иллюзіи. 3-я книжка стиховъ. — Львовѣ, 1922. — 40 с. (Современная библіотека. Выпускъ 4). (Печатка: “Библиотека “Русского Народного Дома”. Дубл. 1978”) [11, с. 175-177].

Серед книг у скрині **23. XXII. 2. Книжки і брошури (1792–1944)** також є такі:

1. Вънок Русинамъ на обжинки. — Вторая часть. — Б. м. н., б. д. — 400 с. (Печатка: “Библиотека “Русского Народного Дома”. Штамп: “Музей А. С. Петрушевича”). Бракуе с. 1-4.

2. Стародавний Львовъ (отъ року 1250–1350) / Описаль *Исидоръ Шараневичъ*. — Въ Львовъ: Типомъ Института ставропигійского, 1861. — 120 с. (Штамп: “Библиотека “Русского Народного Дома”, Бурса Народного Дома во Львовъ. Дубл. 1817”).

3. Науковий збірник издаваемый Литературнымъ обществомъ Галицко-Русской Матицы 1868. — Во Львовъ: Въ Книгопечатнѣ Ставропигійского института 1868 года. — 386+16 с. (Печатка: “Библиотека “Русского Народного Дома”. Дубл. 1506”).

4. Дополненія къ сводной Галицко-Русской лѣтописи съ 1600 по 1700 годъ, изданной въ Львовъ 1874 года / Составиль *А. С. Петрушевичъ*. — Львовъ: Изъ Типографіи Ставропигійского института иждивеніемъ Галицко-Русской матицы, 1891. — С. 1-608. (Штамп: “Библиотека “Русского Народного Дома”. Музей А. С. Петрушевича. Дубл. 1816”). Без кінця.

5. Полное собраніе сочиненій В. Д. Залозецкаго. — I Томъ. — Львовъ: Типографія Ставропигійскаго института подъ управленіемъ М. Рефца, 1907. — 389 с. (Штамп: “Библиотека “Русского Народного Дома”, Бурса Народного Дома во Львовъ. Дубл. 1819”).

А також фрагменти:

1. [История русского языка (?) литературы (?)]. Бракуе с. 1-16, е с. 17-336. (Печатка: “Библиотека “Русского Народного Дома”) [11, с. 177-178].

Що ж стосується згаданих вище **52 стародруків** “Народного Дому”, то, очевидно, шукати їх слід за штемпелями у Народовій бібліотеці Варшави. Може бути, що деякі з них потрапили до Вроцлавського Національного Закладу імені Оссолінських.

Як подає Тарас Огородник, у результаті проведеного порівняльного аналізу старої інвентарної книги бібліотеки “Народного Дому” та сучасної інвентарної книги картографічного фонду “НД” ЛННБУ ім. В. Стефаника, встановлено відсутність **53 одиниць зберігання картографічних матеріалів**. Серед них **один** атлас XVII ст. та **п’ять** атласів XVIII ст., а також **12** стародрукованих карт XVII–XVIII ст. [10, с. 203]. Можливо, серед вивезених навесні 1944 р. матеріалів III відділу SL були й ці картографічні матеріали. На жаль, нам не відомі як загальний список вивезених тоді матеріалів бібліотеки “Народного Дому”, так і списки кожної з 11 скринь вивезених збірок цієї бібліотеки (можливо, вони ще віднайдуться), що утруднює ідентифікацію цих

матеріалів. Список кожної скрині було виготовлено у двох примірниках. Як доповідав тодішній комісаричний керівник SL др. Олександр Гімпель 19 лютого 1944 р. керівництву СС (в документі щодо заходів, вжитих ним з метою збереження збірок львівських бібліотек перед знищенням радянською авіацією): “[...] Inhaltverzeichnisse sind für jede Kiste in 2 Expl. anzufertigen, von denen eines der Kiste beigelegt wird. [...]” [3, арк. 2]. Очевидно, шукати їх також треба у Національній бібліотеці Варшави і Вроцлавському Національному Закладі імені Оссолінських.

1. Державний Архів Львівської області (далі — ДАЛО). — Ф. Р-49 (Львівська міська державна бібліотека), оп. 1, спр. 2.
2. ДАЛО. — Ф. Р-49, оп. 1, спр. 4.
3. ДАЛО. — Ф. Р-49, оп. 1, спр. 5.
4. *Калинович І.* Показчик українських культурних установ за 1925 рік / *Калинович Іван.* — Львів, видання товариства “Просвіта”: 1925. — 290 с.+30 нунум. — (Народній ілюстрований калюндар товариства “Просвіта” на звичайний рік 1926; Р. 48).
5. *Колосовська О.* Бібліотека Народного Дому: з історії формування фондів / *Колосовська Ольга* // *Записки Львівської наукової бібліотеки ім. В. Стефаника* : [зб. наук. пр.]. — Львів, 2002. — Вип. 9/10. — С. 114-134.
6. *Колосовська О.* Колекція кириличних стародруків з бібліотеки Народного Дому у Львові / *Колосовська О.* // *Наукові праці Національної бібліотеки України імені В. І. Вернадського.* — Київ : НБУВ, 2000. — Вип. 4. — С. 124-131.
7. *Кольбух М.* Кириличні рукописні книги бібліотеки Інституту “Народний Дім” у Львові: особливості формування збірки / *Марія Кольбух* // *Бібліотеки на західноукраїнських землях XVIII–XX ст. : доп. та повідомл. другої наук. конф., Львів, 29-30 жовт. 2004 р.* — Львів, 2006. — С. 26-30.
8. Львівська національна наукова бібліотека України ім. В. Стефаника. Відділ рукописів. — О/Н 302. — Арк. 120.
9. Національний заклад ім. Оссолінських у Вроцлаві. Відділ Рукописів. — Рук. 17120 II (Papiery Biblioteki Państwowej we Lwowie (Staatbibliothek Lemberg). Kwestionarze i akta personalne pracowników z lat 1942–1943).
10. *Огородник Т.* Картографічна збірка з бібліотеки Народного Дому у Львові у фондах кабінету картографії ЛНБ ім. В. Стефаника НАН України / *Тарас Огородник* // *Записки Львівської наукової бібліотеки ім. В. Стефаника* : [зб. наук. пр.]. — Львів, 2006. — Вип. 14. — С. 196-207.

11. *Сварник Г.* Архівні та рукописні збірки Наукового товариства ім. Шевченка в Національній Бібліотеці у Варшаві : каталог-інформатор / *Галина Сварник*. — Варшава ; Львів ; Нью-Йорк : Український архів ; Наукове товариство ім. Шевченка, 2005. — 352 с.
12. *Мężyiński A.* Biblioteki Naukowe w Generalnym Gubernatorstwie w latach 1939–1945: Wybór dokumentów źródłowych / *A. Mężyiński* [Wybór i opracowanie A. Mężyiński przy współpracy H. Łaskarzewskiej]. — Warszawa : Wydawnictwo LTW, 2003. — 542 s.
13. *Matwijów M.* Zakład Narodowy imienia Ossolińskich w latach 1939–1946 / *Matwijów Maciej*. — Wrocław : Towarzystwo Przyjaciół Ossolineum, 2003. — 350, 2 s.

PUBLIC LIBRARY OF *NARODNYI DIM* RUTHENIAN PEOPLE'S INSTITUTE AND ITS LOSSES IN THE YEARS OF WORLD WAR II

Roman Dziuban

Losses of Narodnyi Dim (National Home) Library in Lviv during German occupation in spring 1944 are examined. Mainly excerpts of reports by Volodymyr Doroshenko, Anton Gensiorski, Maria Derkach from Division III of Staatsbibliothek Lemberg are used in the article. Now they are kept in the State Archives of Lviv Region and Manuscript Department of Vasyl Stefanyk National Scientific Library of Ukraine in Lviv. The small part of book collections were described by Halyna Svarnyk in Archival and Manuscript Collections of Shevchenko Scientific Society at the National Library in Warsaw Catalogue-informer (Warsaw; Lviv; New York, 2005) which gives idea about certain groups of materials exported in spring 1944.

Keywords: *Division III of Staatsbibliothek Lemberg, Transport, Narodnyi Dim Library in Lviv, Materials, Collections.*

БИБЛИОТЕКА ПУБЛИЧНАЯ РУССКОГО НАРОДНОГО ИНСТИТУТА “НАРОДНИЙ ДІМ” И ЕЁ ПОТЕРИ В ГОДЫ ВТОРОЙ МИРОВОЙ ВОЙНЫ

Роман Дзюбан

Рассматриваются потери библиотеки “Народного Дому” во Львове весной 1944 г. во время немецкой оккупации. В основе статьи — извлечения из отчётов работников III отдела Staatsbibliothek Lemberg Владимира Дорошенко, Антона Генсюрского, Марии Деркач, которые хранятся

в Государственном архиве Львовской области и отделе рукописей ЛННБУ. Незначительную часть собраний библиотеки “Народного Дому” описала Галина Сварник в издании “Архівні та рукописні збірки Наукового товариства імені Шевченка в Національній бібліотеці у Варшаві. Каталог-інформатор” (Варшава ; Львів ; Нью-Йорк, 2005. — 352 с.), который даёт представление об определённых группах вывезенных весной 1944 г. материалов.

Ключевые слова: III отдел Staatsbibliothek Lemberg, библиотека “Народного Дому” во Львове, материалы, коллекции, ящик.

УДК 930.85(438)(092):001(477)“1946/1984”

WSPÓŁPRACA MIECZYSŁAWA GĘBAROWICZA Z NAUKĄ UKRAIŃSKĄ W LATACH 1946–1984

Maciej Matwijów

*Uniwersytet Śląski, Instytut Informacji Naukowej i Bibliotekoznawstwa,
doktor (Wrocław, Polska)*

Mieczysław Gębarowicz (1893–1984), historyk sztuki i kultury, był jednym z tych nielicznych zamieszkałych we Lwowie polskich uczonych-humanistów, którzy po II wojnie światowej nie zdecydowali się na przesiedlenie się na teren państwa polskiego i pozostali na Ukrainie. Otrzymał on tam wprawdzie po 1945 r. możliwość pracy naukowej w różnych instytucjach Akademii Nauk we Lwowie, jednak nawiązanie rzeczywistej współpracy z nauką ukraińską nie było dla niego łatwe, przede wszystkim z powodu nieakceptowania przez niego założeń metodologicznych tej nauki, ściśle podporządkowanej ideologii marksistowsko-leninowskiej. Było to zasadniczą przyczyną, że z dużą niechęcią odnosił się on do prac naukowych wykonywanych w ramach swoich obowiązków służbowych oraz do publikowania na Ukrainie wyników tychże prac.

Ale вина za ten stan rzeczy nie leżała tylko po stronie Gębarowicza. Podporządkowana partii komunistycznej nauka ukraińska odnosiła się do niego z dużą rezerwą, z podejrzliwością traktując go jako reprezentanta polskiej nauki burżuazyjnej, nie dość skutecznie wyrażającego interesy narodowe Ukrainy i ideologii marksistowskiej. W efekcie tego nauka ta nie